

Versek, látványok és egy sor hasonló, alkalmasint hangzatos fogalompárhuzam idéződött fel bennem, amikor Pintér László felhívta a figyelmemet egy publikálási lehetőségre, mely szerint a Csorba Győző munkásságával foglalkozó honlapnak rendszeresen adhatnék feljegyzéseket. Olyan írásokat, melyeknek megfogalmazására képzőművészeti események, művek, alkotók, elméleti megfontolások késztetnek. Tekintet nélkül azok okára és eredetére, de óvatos komolysággal tekintve a minőségükre. Kíváncsian, de tette készen kezdtem foglalkozni a gondolattal. Különös kedvvel tűnődtem a váratlanul elibém kerülő, és születése pillanatában rokonszenves feladatról, hiszen még élénken bennem élt egy kiállításmegnyitó. És a kiállítás maga is, amiről mindenképpen méltónak éreztem szólni. Csorba Győzőtől ehhez sorvezetőt is kaptam. A *Ritmus, rend, zene című*, 1965 körül írt versében geometrikus színezetű sarokpontokat ad ahhoz is, hogy Dechandt Antal válogatott szobrait – melyeket az ironikus-leleményes *Treegonometria* címen bocsátott a pécsi Bak Galériában útjára – értelmezzük. Csak az első versszak:

„Így szabálytalanul szabályos.
A kis káosz nagy geometria.
Görbe ágak közt görbe szél,
örvény a lélek mélyein,
alvás, evés, szeretkezés,
henyélés, munka: ködgomoly,
nyúló, forgó, magába botló,
hunyászkodó, erőszakos,
földön fekvő, ágaskodó,
s mind együtt: ritmus, rend, zene...”

Pintér László ezt is írta: „Ami a vendégszerkesztőségedet illeti, nagy öröm számomra... És továbbra is azt kérem, csináld, ahogyan elképzelted, ahogyan neked tetszik: biztos vagyok abban, hogy írásaid emelik az én honlapom értékét. Az én „tervem” különben egyszerű: írásaid, teljesen a te szerkesztésedben, fölügyeleted alatt kerülnének föl a blogra. Mondjuk Aknai Tamás művészettörténeti rovata címmel (persze, olyan címet adnál neki, amilyent akarsz és én egy szót nem változtatnék sehol, csak írnám lelkendezve: íme, Tamás újra jelentkezett! Mindent megtervezhetnél, fő és alcímet, logót stb. A rovat a tiéd lenne, teljhatalommal.”

Ezt írta nekem Pintér László. Ezt kell követnem és ezért kell hivatkoznom a minőségre, az óvatos komolyságra. Mindarra, amire Csorba Győző költészete, magatartása, példája késztet. Ezen utóbbi mondatot többek mellett az alapozza meg, – mint tekintélyelvű érvet – amit Weöres Sándor írt a költőről: „Csorba Győzőben láttam a feltétlenül valódi költőt, a hazugságmentes abszolút lírikust..., aki az örökkévalóságnak dolgozik.” Weöres 1978-ban írta ezt. Véleményét, és a felismerést, amit közread, nem feltétlenül tekintjük ma a kortárs művészet felszíni mozgásait szabályozó erőnek, de a hazugságmentességet és az örökkévalósághoz közelítés maximáját magam is minden egzisztenciális és esszenciális minőség talapzatának tekintem. Összetett, igen vitatott, korántsem problémamentes összefüggések ezek, nem szándékozom közöttük tartósan bolyongani. Nem ezt a feladatot kaptam Pintér Lászlótól. Kiállításról, képekről, képzőművészetről szeretne hallani....

De ne hagyjuk magunkat műveltségünk mármár terhes tömegű előítéletétől és spekulációitól megzavarni. Azt viszont talán megengedhetjük magunknak, hogy – ha vannak – tényleges élményeink igazolására igénybe vegyünk ezekből némelyeket. Dechandt Antal szobrászművész májusban a pécsi Bak Galériában állított ki válogatott munkáiból egy kisebb méretű gyűjteményt. A belvárosi galéria szűk, de szépen bevilágított tereiben nagyszerű kiállítást nyithattam meg pénteken, május 16-án este. El-, (meg-, át-, össze-vissza, stb...) angolosodó jelenünkben nem meglepetés a kiállítás címe: Treigonometry. A kiállított anyagra nézve is szellemes szókapcsolat ironikus, üde beavatás. Szenteljünk ennek is valamennyi türelmes figyelmet, mielőtt magukra a művekre tekintenénk. Nézzük csak. Tree = fa = sejtes szerkezetű, heterogén, higroszkópos, és anizotróp anyag. 40–50%-ban cellulózt, 15–25%-ban hemicellulóz rostokat tartalmaz, melyek közé a lignifikáció során 15–30% lignin rakódik. A geometria, – és ami a fa fogalmához kapcsolódik belőle – itt a művész által elkezdett, de kiállított tárgyak nézője által elvégzendő feladatok láthatatlan kereteként van „csak” előttünk, mert – szerencsére – nem a trigonometrikus szögfüggvényeket helyezi a kiállítás megközelítésének módszertani főhelyére. Komoly, alapos tapasztalásra utal a keret, a geometrikus tisztaságvágy, és csaknem romantikus habitusról, a magába forduló, önelemző és -értékelő ember érzelmi telítettségéről szól a kivitelezés minden egyes apró fogása. Hamvas Béla gyönyörűen szól erről (az említett örökkévalóság formuláit fáradhatatlanul gyarapítva, finomítva) a babérligetkönyvben. (Hexakümben, Életünk Könyvek, 1993, 179-182)

Mi mindent láttunk, ha eszünkbe vesszük, hogy létezik a Csorba Győző versben tételezett „szabálytalanul szabályos”, a „kis káosz nagy geometria”? Fát. Tömbben, elágazásokban, bennfoglalásokban, faktúrákkal. Szobrokat látunk, melyekben látszólag minden a természetes folyamatoknak, és mindenekelőtt a természet törvényeinek megfelelően következik be. Csak ennek felismerése közben fedezzük fel, hogy van ebben az egészben szenvedély, emlékezés, vágyakozás, érzélem is, csupa olyan minőség, ami nem a tárgyi-anyagi életfolyamatokban, leginkább az ember köreiben fedezhető csak fel.

A kiállításon szinte az egész életmű láthatóvá lesz, hiszen a leglényegesebb formai, technikai csomópontokat jelző alkotások mindegyikéből vannak itt darabok. A kezdetekkor, 1982 körül is a természet, a táj kínálkozott kiindulópontként Dechandt számára. Ezt az időszakot nagyszámú tusrajz, színes ceruzával készített tanulmány is dokumentálja, melyekre leginkább jellemző, hogy a még érzékelhető legpuhább tónustól a tovább már fokozhatatlan telítettségű foltig terjed az elemzése. Nincs egy racionálisan magyarázható ív, hajlás, héj, faktúra vagy felületszín ezeken a szobrokon. Látszólag kaotikus rendezetlenség foglalatái e pasztikák, széteső, vagy esetlegesen egymásra hulló formák találkozóhelyei. De éppen ebben ragadható meg a jelentőségük. Ha tetszik, ha nem, a természettel együttműködő ember „felfedez"

bizonyos középpontokat, melyek köré lerakódva, becsapódva az organikus minőségek eltérő sokaságát látja tömörödni. A plastikák középpontra szerkesztett geometrikus pontszerűsége (a törvény) úgyszólván tökéletesen eltűnik a rendet másként és másként megjelenítő élő anyagrészek tülekedésében, szinte sugallva, hogy nincs is rend, nincs is törvény.

Az alkotó dolga „mindössze” ennek a kusza és összefüggéstelen tolakodásnak a szimulálása volna? Azt természetesen a művek erényeként szoktuk elkönyvelni, ha az említett „nyelv” senkihez és semmihez nem hasonlítható sajátosságokkal rendelkezik. Dechandt esetében ez már úgyszólván elég is volt két évtizeden keresztül a rá irányuló figyelem ébren tartásához. Pedig nem tett semmit annak érdekében, hogy a figyelem szélesebb spektrumban fogadja be, sőt, ha lehet, volt bizonyos megátalkodottság is benne az ún. „korszerű követelményekkel” szemben. A nagy amplitúdójú formaváltásnak, a változékonyságnak a halvány jelét sem adta munkáival két évtizeden keresztül. Kevesek ismerték csak igazán annyira a művészeti történések krónikásai közül, hogy a tevékenységében megjelenő evolúció nyomairól bizonyítottan tekinthetnénk szélesebb körben is terjesztett adatokat.

Alig hihető, hogy csupán a szemérem tartja vissza ezt a magáról ritkán hallatató művészt attól, hogy többet lássuk munkáit a kiállításokon. Itt van közöttünk már két évtizede, de mindig csak akkor látjuk bemutatóit, amikor van valamije, amivel kirukkolhat, ami újnak számít, amit a meglévőhöz hozzáteve kitalált. Alig emlékezhetünk olyan kiállítására, ami afféle visszatekintő módon sűrített, munkáinak összetartozásáról, egymásra épüléséről szóló

bizonyítás lett volna. Mert igenis van abban valami magasrendűen távoli és fennkölt tartás, ahogyan műveit a közönség elé tárja. Magából indul ki. Elmélyült és összpontosító, hallgatagon aktív. A természet gyermeke, aki elégségesnek véli, hogy jól eligazodik az erdő és a föld, valamint önnönmaga érzelmi-értelmi viszonyaiban. A legnagyobb biztonságot láthatóan ezek adják neki. Ő még azt is komolyan hiszi, hogy nem méltó végiggondolatlan dolgokat nyilvánosság elé tenni, mert tiszteli a nyilvánosságot, és ad is annak a véleményére. Miközben a képzőművészeti alkotások nyilvánossága csaknem leszűkült a vernisszázsok érdeklődéssel és tisztességgel teli, de kivehetetlen funkciójú szabadidős társasági megmozdulásaira. Nos, mindez akár nevetséges is lehet abból a távlatból, melyből Dechandt szemléli a teret, az anyagot és az időt.

És mégis, kissé felhalmozó a pécsi kiállítás. Régen nem volt közönség előtt munkáival, nem tudott ezúttal szigorú lenni annyira magához, hogy ne a legújabb egy-két művet hozta volna csak el, ezért egymástól megjelenésben és mondandóban is eltérő irányok kapcsolataival, azok kibontásával is terheli közönségét. Örömteli teher ez, de éppen arra amagatartásra emlékeztet, melytől mindedig olyan mentesnek éreztük Dechandtot.

A jelennek szólnak ezek a munkák már csak azért is, mert még felidézhető szellemviláguk küszöbéről nemcsak a természetes tapasztalat, hanem a művészettörténeti tudás és inspiráció is forrásértékűnek látszik. Az árnyékok, melyeket faragott, roncsolt, festett faszobrok és elágazásaik vetnek a környezetükre, hajszálpontosan megadják a körvonalakat, melyek között történeti-kritikai értelemben elhelyezhetjük őket. Dechandt talán ennek az ítélettel teli helyzetmeghatározásnak sem tulajdonít jelentőséget. Valószínűleg inkább zavarja. Mindenesetre Dechandt Antal annak a természetes és minden körmönfonságtól mentes (vagyis őszinte elragadtatottságtól mozgásba hozott) anyag-formaszépségnek a megmutatásával teszi ünnepélyessé korszakunk nehéz levegőjű terét, ami oly ritkán fedezhető fel kiállítótermeinkben.

Ennek a szépségnek azonban csak egyik forrása a természetes hatás. A másik a művészi lelemény, ami szerkezetet teremt az organikusan rendezőből, ami keresett színekkel elágazásokkal teszi a természetes megjelenésnél talányosabban izgalmassá a formákat. Mindez erős és következetes személyiségről szól. Valamelyest felmagasztosító erkölcsi természetű ítéletté válik így az esetleg tartalmi és formai megoldásokat értékelve elmarasztaló vélemény.

